

Kiezen tussen industrie en ambacht

Pieter Vereijken wil voedselproductie uit Nederland, Bram van der Vlugt vindt boeren onmisbaar

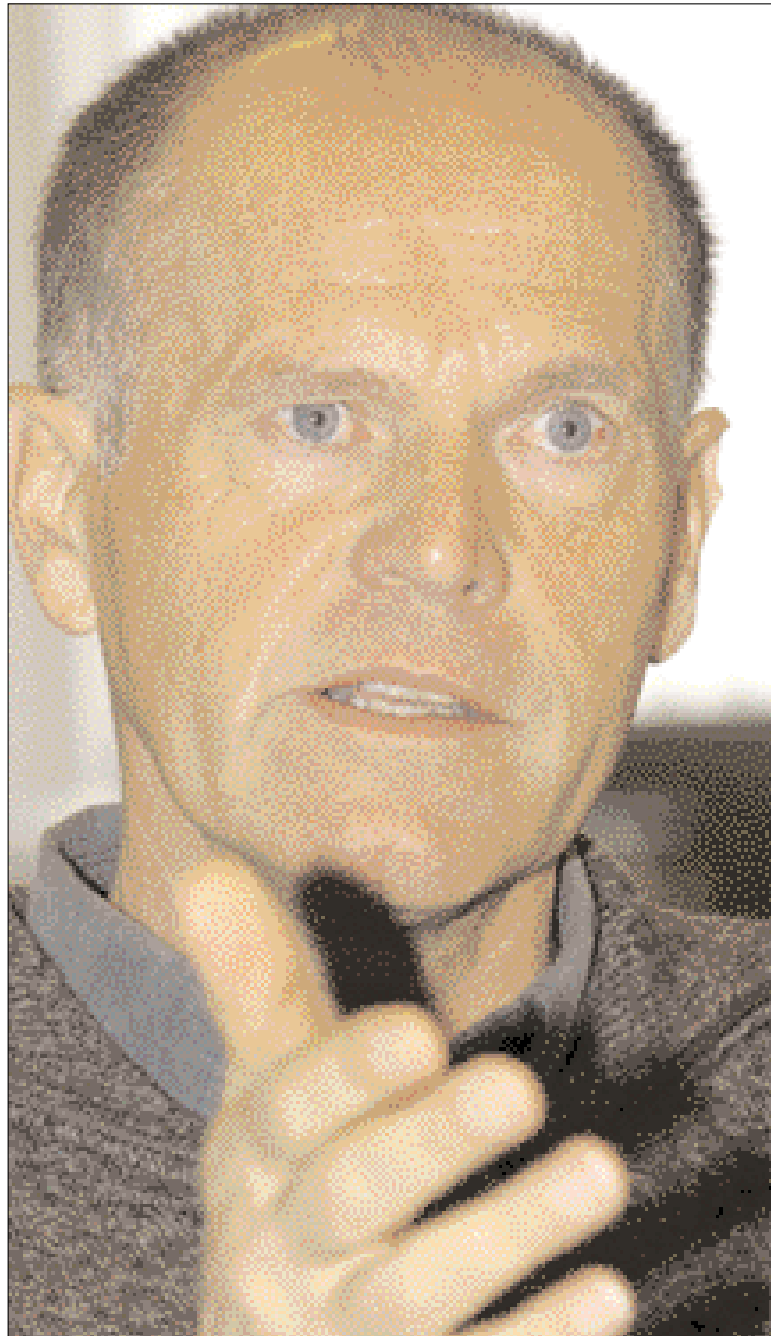
'Weg met de boeren, leve de burgers', lijkt de strijdkreet van de Wageningse onderzoeker Pieter Vereijken. De leden van de stichting Gras & Wolken, Wiek Röling, Joop Verheul en Bram van der Vlugt, nemen het op voor de boer. Veeteelt kreeg ze aan tafel voor een heftige en soms emotionele discussie.

Bram van der Vlugt was al vurig aan de telefoon: 'Ik vlieg die man in de haren.' Joop Verheul, bedrijfsleider op het praktijkcentrum in Zegveld en medebestuurder bij Gras & Wolken, had het gemoed van de acteur tevoren wat weten te sussen. 'We moeten met argumenten komen.' Het viel dus mee met de emoties, tenminste in het begin. De uitspraken van de Wageningse onderzoeker Pieter Vereijken over het bestaansrecht van de boer in Nederland deden menig plattelandsliefhebber in woede uitbarsten. Zo ook Van der Vlugt. 'Waarom pakt niemand hem aan? Waar blijft het behoorlijke weerwoord?', klinkt het nog verbolgen aan de tafel in de vergaderruimte van proefboerderij Zegveld waar de mannen elkaar voor het eerst ontmoeten. 'Graan verbouwen of melk produceren kan niet op de dure Nederlandse grond' en 'de landbouw verdwijnt uit Nederland' zijn de 'oneliners' die de pers gretig van Vereijken noteert. Van der Vlugt kent de wanhoop en het leed van de stoppende boeren. Hij trekt het zich aan. 'We moeten onze boeren beschermen. Zij leveren veilig en eerlijk voedsel, beheren het landschap en horen bij ons cultureel erfgoed.'

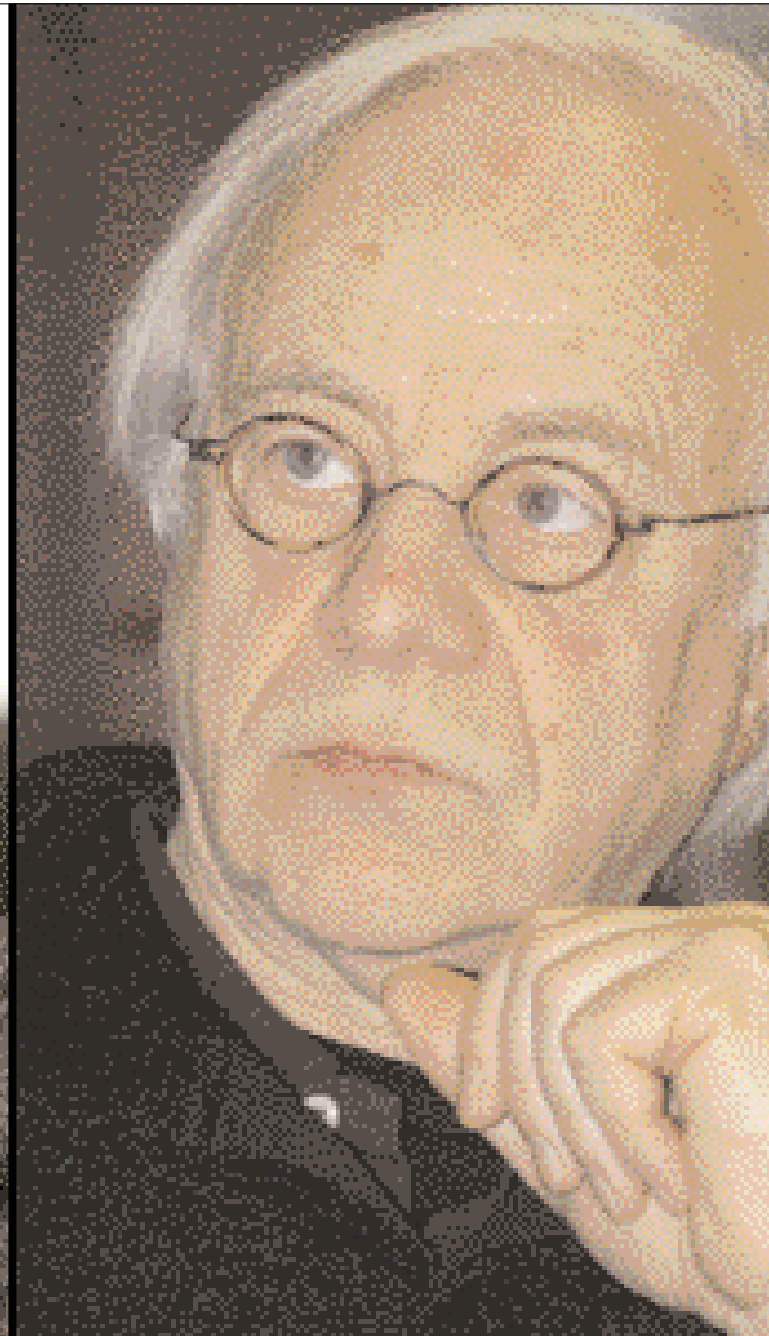
Tucht van de markt

De tegenstellingen zijn groot en er lijkt zelfs sprake van de omgekeerde wereld. Vereijken is boerenzoon en je zou verwachten dat hij de landbouw een warm hart toedraagt. 'Ik ben een emotionele figuur, maar ik ben getraind in het gebruiken van mijn verstand.' Tegenover hem zitten drie mensen waarvan er twee geen wortels hebben in de landbouw. Bram van der Vlugt, Wiek Röling en Joop Verheul, allen betrokken bij de stichting Gras & Wolken die als doel heeft de boeren in het veenweidegebied te beschermen. 'Hier horen boeren. Het is een ongelooflijke denkfout om mee te gaan in de tucht van de markt. Over tien jaar zijn we dolblij dat er bij ons nog wat verbouwd kan worden.'

Vereijken stelt de ongenaakbaarheid van de landbouw wel ter discussie. 'In Nederland gaat de landbouw verdwijnen', dropte hij als hypothese, waarvoor hij zich inmiddels ook bij de hoge bazen van de Wageningen Universiteit moest verantwoorden. 'Het was "not done" om zoiets naar buiten te brengen', verhaalt hij. Deze harde conclusie wil de onderzoeker wel verder uitwerken. 'Iedereen wil welvaart, van Papoea tot Eskimo. Daarvoor moeten we wereld-

Pieter Vereijken:
'Melkveehouders moeten maar
500 km verderop gaan boeren'

Bram van der Vlugt:
'Denkfout om mee te gaan in de
tucht van de markt'

wijd liberaliseren en dat geldt ook voor de landbouw. De beschermde landbouw in Europa kan geen melkpoeder naar Jamaica afzetten als de melkveehouders daar geen bestaansrecht hebben of de vleesproductie in Senegal kapotmaken met EU-over-schotten.' Dit betekent dat de gemiddelde melkprijs niet meer op 31 cent, maar op 15 cent komt te liggen, schat Vereijken in. 'Dat is tenslotte de wereldmarktprijs en het uitgangspunt als je over "free trade" praat. De landbouw kan geen ambacht of een "way of life" blijven. Goedkoop dicteert de prijs en dat zijn niet de Nederlandse boeren die op grond van 35.000 euro per hectare moeten werken. Alleen de tuinbouw heeft bestaansrecht omdat het al op industriële basis werkt.'

Voor zover het de analyse van de landbouw betreft gaan de Gras & Wolken-leden nog mee. Echter wat Vereijken als conclusie stelt noemt Wiek Röling: 'Je als een dode vis met de stroom mee laten drijven.' De stichting wil de industrialisering een halt toeroepen. 'Burgers en consumenten willen dat niet. Ze willen kleinschaligheid, diversiteit en regionale kwaliteit. Een "down to earth"-benadering. Dat is de trend. Rationeel denken is de verkeerde weg', geeft Van der Vlugt aan met voorbeelden. 'Veenweidekaas en melk uit het Groene Hart hebben de toekomst.' En dan richt hij het woord tot de onderzoeker. 'Uw toekomstscenario is onheilspellend, bedreigend en verontrustend. Bovendien is het denigrerend voor de boer die generaties lang cultuurhistorie heeft geschreven. U heeft minachting voor de buitengewone kwaliteiten van de boer.' Röling wil ook de consument heropvoeden. 'Hij wil lekker én goedkoop en dat gaat niet. Lekker is vers en veilig en daarvoor moet je ook wat betalen.' Hij weet dat slechts een klein percentage van het inkomen besteed wordt aan voedsel. 'Dat is enorm gedaald de laatste vijftig jaar. De boeren doen het te goed en de supermarkten bepalen de prijzen', zegt hij met een instemmende blik van Vereijken. 'Dat klopt. De melkkoeien zullen mensen een zorg zijn. De consument wil nu eenmaal een zo goedkoop mogelijk voedselpakket.' Röling: 'We gaan kapot als we geen melkveehouderij meer hebben. De burger en Vereijken hebben niet in de gaten dat een stuk cultureel erfgoed vernietigd wordt.' Stichting Gras & Wolken verzet zich tegen de grootschaligheid en realiseert zich dat het scenario van Vereijken van een verdwijnende landbouw uit gaat komen als er niets gebeurt. Van der Vlugt: 'Wij vinden het behoud van de landbouw belangrijk, niet als een soort museumboer, maar een sector die economisch, cultureel en sociaal waardevol is. En ik heb nog niemand over vernieuwend gehoord. Er is een kentering gaande naar duurzame en efficiënte productie.'

500 kilometer verderop

Vereijken denkt aan een nieuwe taakverdeling binnen Europa. Melkproductie moet dáár plaatsvinden waar de meeste ruimte is. 'De melkveehouder die wil blijven bestaan moet maar 500 kilometer verderop gaan boeren waar het goedkoop kan en waar ze kunnen industrialiseren. Ze kunnen het bedrijf met een factor vijf

Bram van der Vlugt: acteur en voorzitter Gras & Wolken

Eind januari 2001 is de stichting Gras & Wolken opgericht. Jan Douwe van der Ploeg hield een inleiding op het praktijkcentrum in Zegveld over het 'sterfhuus landbouw' en de noodzaak van de tweede tak. De reactie van de geschrokken boeren werd Gras & Wolken. Zij moet de agrarische gronden behouden en het agrarisch gebruik stimuleren. Vooral om op te komen voor de belangen van de boer in het veenweidegebied, maar de stichting krijgt steeds meer contacten richting Overijssel en Noord-Holland, gebieden met dezelfde problematiek. Acteur Bram van der Vlugt, voorzitter van de club, beschrijft zijn beweegredenen. 'Ik woon hier nu veerig jaar en zie de boerenstand krimpen. Boeren stoppen omdat het financieel niet haalbaar meer is, ze emigreren met tranen in de ogen waarbij ze Amerikaanse successen boeken in bijvoorbeeld Denemarken. De bedrijven die blijven bestaan zitten in de klem van de schaalvergroting.' Prof. ir. Wiek Röling is architect en bestuurslid van Gras & Wolken terwijl Joop Verheul, bedrijfsleider op de proefboerderij in Zegveld, als secretaris en penningmeester betrokken is bij de stichting. Waarom zij zich inzetten voor agrarisch Nederland? 'Wat onvervangbaar is kun je maar één keer verknoeien', citeren ze Koos van Zomeren.

vergroten.' Het is meteen een oplossing voor het probleem van de bedrijfsovername, want de Wageninger vindt dat de jonkies geen toekomst meer hebben. 'Een bedrijf overnemen is onbetaalbaar vooral omdat ze moeten meegaan in de prijzenslag.' De mannen van Gras & Wolken veren op. 'Voor hen strijden we ook. We willen een kritische massa van jonge boeren die niet de laatste generatie is.' 'Van solidariteit en warme gevoelens kun je niet leven', reageert Vereijken.

Toch al te dik

De vrijgekomen landbouwgrond ziet Vereijken graag in het bezit komen van de overheid om het vervolgens in te zetten voor natuur, water, landschap en recreatie. '200.000 Hectare?', roepen de anderen aan de tafel, terwijl Vereijken op begint te sommen hoe dat in het Groene Hart zou uitpakken: '50.000 hectare voor bebouwing, 50.000 hectare rietteelt en 100.000 hectare blijft er over voor natuur en een beetje boerenbedrijvigheid, maar dan wel heel extensief.'

Het voedsel voor de Nederlandse bevolking kan gewoon van over de grens komen. Vereijken vindt de voedselvoorziening al lang niet meer belangrijk. 'We zijn toch al te dik. Voedsel is verworden tot onze vijand.' Van der Vlugt: 'Dan praat je over frikadellen.' Vereijken: 'Nee ook zuivel. Al die toetjes vervetten het kinderhart. Op Mona hoort een grote rode sticker.' Over de kwaliteitseisen met betrekking tot voedselveiligheid en dierenwelzijn in het buitenland zit hij niet in. 'Die liggen al op ons niveau en anders gaat dat snel.' 'Maar dan gaat de prijs van die producten ook omhoog', reageert Van der Vlugt snel. 'En dan is er geen sprake meer van verschil in kostprijs.' De acteur benadrukt dat voedsel binnen de regio geproduceerd moet worden. 'Het is dichtbij en zo houd je grip op de voedselveiligheid en de kwaliteit van een product. Het is ook eigen belang om zelfvoorzienend te blijven.' Röling voegt nog een extra element toe waardoor voedsel het best in het land zelf geproduceerd kan worden: transport. 'We hebben in 2010 een energieprobleem. Onze fossie-

le brandstoffen raken op. Het wordt gewoonweg te duur om te transporteren.' Zijn boeren de beste beheerders van het landschap? De mannen van Gras & Wolken knikken hevig. Natuurbeherende instanties als Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten dichten ze deze vaardigheden niet toe. 'Dan stevenen we binnen vijf jaar af op chaos. Boeren moeten het doen en daarvoor moeten ze netjes betaald worden.' 'Jullie doelen zijn goed, maar de middelen gedateerd', reageert Vereijken. Van der Vlugt slaat met de vuist op tafel: 'Je kunt niet over de ruggen van de boeren heen regeren. Je bent een fatalist.' Vereijken: 'Als ik een fatalist ben, noem ik jullie nos-talgisch tegen beter weten in.' Röling: 'Ik hoop je over tien jaar nog eens te spreken en dan zal blijken dat de visie van Gras & Wolken meer toekomst had.' Vereijken: 'Noteer dat maar. Over tien jaar zitten we hier weer.'

Alice Booij

Pieter Vereijken: Wageninger en boerenzoon

Pieter Vereijken is werkzaam bij Plant Research International, een onderzoeksinstituut van Wageningen Universiteit. Vereijken is boerenzoon uit Helmond. 'Mijn vader was één van de eerste bio-boeren met 12 hectare, 15 koeien en 150 varkens. Van jongs afaan heb ik meegewerkt op het bedrijf totdat de Volvo-fabriek de boerderij opkochten.' Via een studie biologie ging het boerenhart weer kloppen. Vereijken ging naar Wageningen omdat hij het voedselprobleem uit de wereld wil helpen. Een aantal jaren onderzoek in de biologische landbouw zette geen zoden aan de dijk. 'We werden wereldberoemd terwijl de buurman op dezelfde manier bleef boeren. Lekker en goedkoop, dat willen de mensen en biologisch blijft een niche markt.' Hij maakte een switch naar de multifunctionele landbouw waarbij natuur en landschap uitdrukkelijk opgenomen zijn in het plaatje van de boer. 'Ik zag weer hetzelfde gebeuren als bij de biologische landbouw. Het werkt niet. Nu ben ik meer in de geografie gedoken en denk aan Nederland als een "global village" waarbij we de taken binnen Europa herverdelen. De productie van voedsel kan goedkoper buiten onze grenzen.'